

Ikääntyneisiin kohdistuva kaltoinkohtelu ja lähisuhdeväkivalta

22.8..2019

Päivi Helakallio

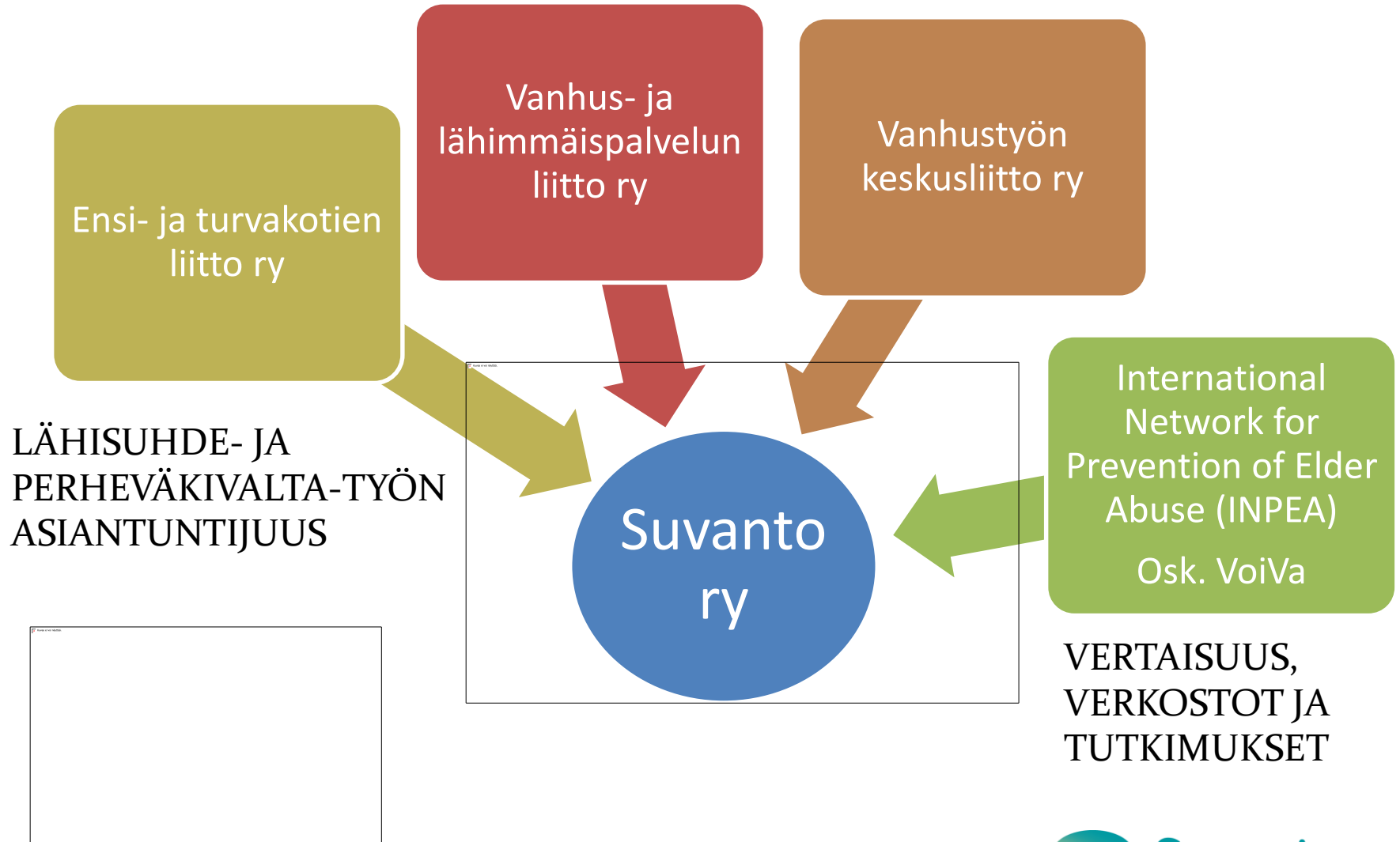
Suvanto ry

Turvallisen vanhuuden puolesta
Copyright Suvanto ry 2015

”Elämä alkaa niin hitaasti, ettei edes huomaa sen kuluvan”

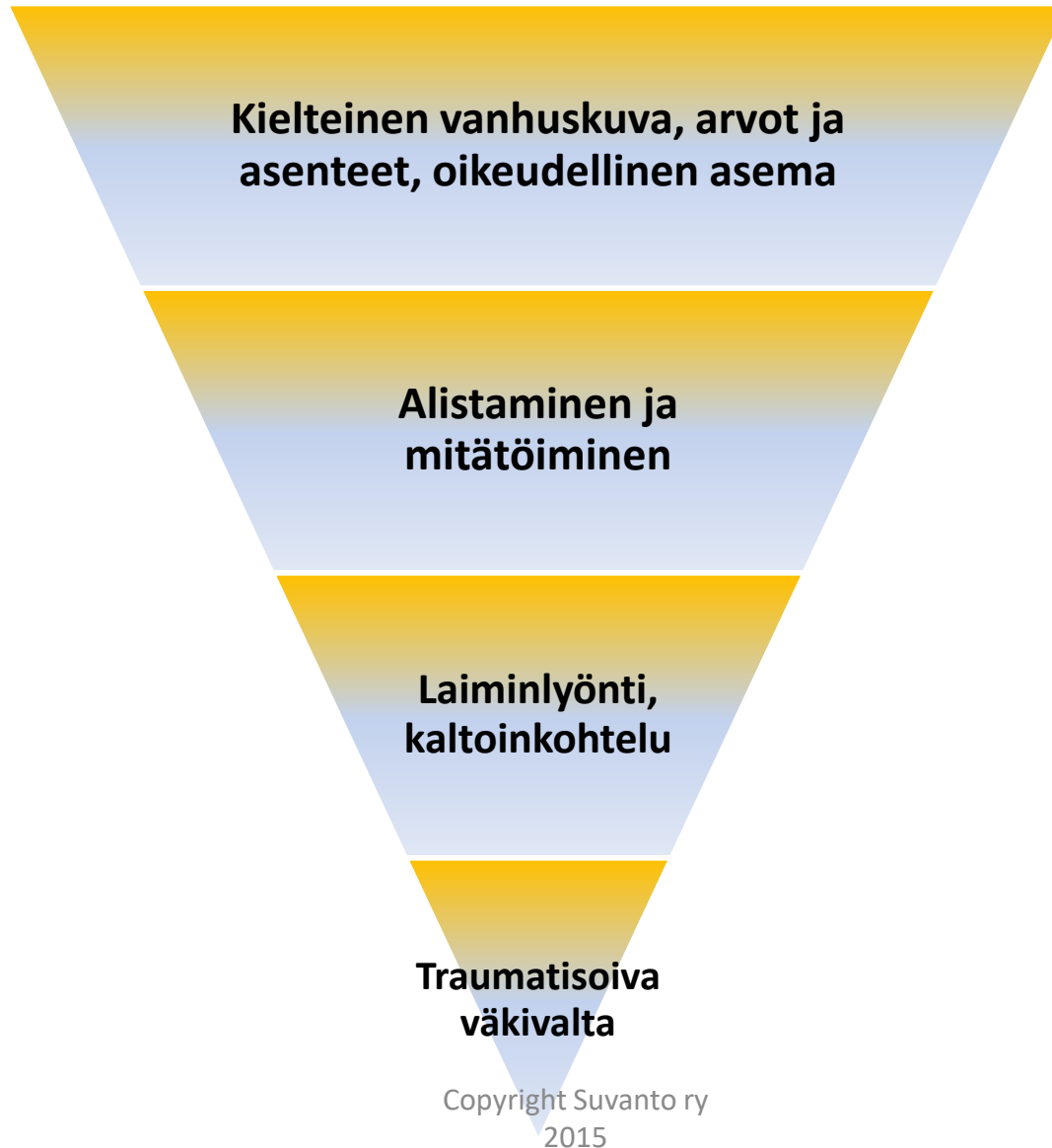
Mikko ”Pyhimys” Kuoppala

VANHUSTYÖN ASiantuntijuus

Väkivallan pyramidi

Sirkku Mehtola,
Viola-väkivallasta
vapaaksi ry

MÄÄRITTELYYN VAIKUTTAA

...**kuka määrittelee** (ikäihminen, omainen, hoitohenkilökunta, yhteisö, yhteiskunnan instituutit jne...)

... **vallitseva kulttuuri** (perheen sisällä, organisaatiossa, yhteisössä, yhteiskunnassa)

... **väkivallan sieto** yhteiskunnassa

...**tahallisuus vs. tahattomuus**

Onko kaikki mieliharmia tuottavat teot/tilanteet ja oikeuksien rajoittamiset kaltoinkohtelua?

IKÄÄNTYNEIDEN KALTOINKOHTELU

- **Luottamuksellisessa suhteessa tapahtuva teko tai tekemättä jättäminen**, joka vaarantaa ikääntyneen hyvinvoinnin, terveyden tai turvallisuuden.

(Suvanto ry, 2012)

- **'A single or repeated act** or lack of appropriate action, occurring within any relationship where there is an **expectation of trust**, which causes harm or distress to an older person'.

(WHO, Toronto 2002)

VALTA

LUOTTAMUS

PELKO

”Äiti”

ILMIÖN YLEISYYDESTÄ

- WHO:n arvio 4-6 % (2005)
- Suomessa: yli 65-v. naisista n. 9 % ja miehistä n. 3 % oli kokenut väkivaltaa eläkeiässään, naisista 7,2 % ja 2,5 % miehistä kertoi väkivallan olleen perheväkivaltaa (Kivelä ym. 1993, 2001)
- 25 % yli 60-vuotiaista naisista on kokenut perhepiirissään eriasteista kaltoinkohtelua (Avow, 2010)
 - Yleisimmin tekijänä puoliso tai elämänkumppani

KALTOINKOHTELUN JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN MUODOT

Fyysinen

- Kaikki tarpeetonta kipua ja tuskaa aiheuttava teot
 - Voi olla mm. lääkkeillä aiheutettu kemiallinen kaltoinkohtelu, pakkoruokinta, tarpeeton liian raju ”avustaminen” ...

Henkinen, emotionaalinen ja sosiaalinen

- Alistaminen, pelottelu, kiristäminen, hylkäämisellä uhkailu, nimittely, haukkuminen, omien mielipiteiden ohittaminen, vähättely, lapsenomaistaminen...
- Eristäminen, yksinjättäminen, kontrollointi, pakottaminen ja tarpeeton/perusteeton fyysisten rajoitteiden käyttäminen
- Oikeuksien rajoittaminen ja loukkaaminen
- Hengellinen väkivalta

KALTOINKOHTELUN JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN MUODOT

Seksuaalinen

- seksuaalinen häirintä, sukupuoliyhteyteen pakottaminen, raiskaus

Taloudellinen

Rahan ja tai muun omaisuuden käyttäminen ilman ikääntyneen lupaa, kiristäminen, petos, harhautus jne.

- edunvalvojan aseman väärinkäyttäminen

Hoidon ja avun laiminlyönti

- Tarkoituksellinen (aktiivinen) tai tarkoitukseton (passiivinen)
- Intiimihygienian laiminlyönti
 - Suun ja hampaiden hoidon laiminlyönti
- Laiminlyömällä riittävän ravinnon tai nesteiden saanti
- Sairauksien hoitamatta jättäminen

RISKITEKIJÖITÄ

- Ikääntyvän tai läheisen toimintakykyä ja elämänhallintaa heikentävät fyysiset ja psyykkiset sairaudet
- Läheisen mielenterveysongelmat ja persoonallisuushäiriöt
- Ikääntyneen oma tai läheisen alkoholi- tai päihdeongelma
- Taloudellinen tai asumiseen liittyvä riippuvuus
- Hoitovastuussa olevan uupuminen, stressi, osaamattomuus
- Ristiriitoja ja kommunikaatiovaikeuksia perhesuhteissa
- Väkivaltaisen käyttäytymisen historia perheessä tai parisuhteessa
- Vallitsevat olosuhteet, hoitoympäristö, asumisratkaisut, hoitohenkilökunnan riittämättömyys, tuen ja avun puute
- Ikääntyneen oma käytös; eristäytyminen, aggressiivisuus...

ILMIÖN ERITYISYYDESTÄ

- Väkivallan tunnistamiseen ja sanoittamiseen liittyvät ennakkoluulot, myytit, asenteet ja arvot
- Väkivallan moninaisuus ja tekijöiden kirjo
- Väkivallan kesto ja sen seuraukset ikääntyneelle
- Ikääntymisprosessiin liittyvät fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset erityisyydet ja sairaudet: haavoittuvuus
- Toimintakyky, elämänhallinta ja väkivallasta irtautumisen mahdollisuudet, riippuvaisuus hoivasta
- Lääkkeet, päihteet
- Trauma – uudelleen aktivoituva trauma
- Monialainen ja moninainen avun ja tuen tarve
- Vanhuuden medikalisoituminen – psyykkisten ja sosiaalisten ongelmien sivuuttaminen?

SEURAUKSET IKÄÄNTYNEELLE

- Väkivallan sykli/kehä-teorian toteutuminen
- Normalisaatioprosessi
- Minäkuvan ja maailmankuvan vääristyminen
- Turvattomuuden ja epäluottamuksen lisääntyminen
- Mielen terveyshäiriöiden mm. ahdistuneisuuden lisääntyminen
- Alkoholien käyttö itselääkityksenä
- Psykosomaattinen oireilu
- Posttraumaattinen oireyhtymä

SEURAUKSET IKÄÄNTYNEELLE

- Perussairauksien paheneminen
- ikääntymisprosessin nopeutuminen
- laitoshoitotarpeen kasvaminen
- sosiaali- ja terveystoimen välittömien ja välillisten kustannusten lisääntyminen
- ennenaikainen kuolema

HÄPEÄ

SYYLLISYYS

PELKO

AMMATTILAISTEN VASTUUT JA VELVOITTEET

- ❑ Universaaliset arvot
 - ❑ Kaltoinkohtelu ja väkivalta on aina ihmisoikeusloukkaus

- ❑ Ammatilliset eettiset periaatteet ja ohjeet
 - ❑ Kaltoinkohtelu ja väkivalta sotii aina sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitteita ja päämääriä vastaan

- ❑ Kansainväliset sopimukset
 - ❑ Suomen lainsäädännön pohjana

- ❑ Suomen laki

AMMATTILAISTEN VASTUUT JA VELVOITTEET

Perustuslaki : Perusoikeudet

- 7 § Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen
- 10 § Yksityiselämän suoja
- 9 § Oikeus sosiaaliturvaan
- 22 § Perusoikeuksien turvaaminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö:

SHL, Laki terveydenhuollon ammattihenkilöstä,
Potilaslaki, Asiakaslaki, Vanhuspalvelulaki

AMMATTILAISTEN VASTUUT JA VELVOITTEET

YK:n ihmisoikeusjulistus

- *”Kullakin yksilöllä on oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen”*

Euroopan ihmisoikeussopimus

- 5 artikla Oikeus vapauteen ja turvallisuuteen
- 8 artikla Oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta

Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta

- Valtioita velvoittava (huolehtimisvelvoite)
- Tukipalveluita järjestettävä
- Nostaa esille erityisryhmät

AMMATTILAISTEN VASTUUT JA VELVOITTEET

Rikoslaki:

Tuottamuksellinen hengen tai terveyden vaarantuminen (21 luku, 8-11 §) ja **vaaran aiheuttaminen** (13 §): ”Joka huolimattomuudellaan aiheuttaa...”

14 § [\(21.4.1995/578\)](#) Heitteillepano

Joka saattaa toisen avuttomaan tilaan tai jättää sellaiseen tilaan henkilön, josta hän on velvollinen huolehtimaan, ja siten aiheuttaa vaaraa tämän hengelle tai terveydelle, on tuomittava *heitteillepanosta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

15 § [\(21.4.1995/578\)](#) Pelastustoimen laiminlyönti

Joka tietäen toisen olevan hengenvaarassa tai vakavassa terveyden vaarassa on tälle antamatta tai hankkimatta sellaista apua, jota hänen mahdollisuutensa ja tilanteen luonne huomioon ottaen kohtuudella voidaan häneltä edellyttää, on tuomittava *pelastustoimen laiminlyönnistä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

SOSIAALIHUOLTOLAKI 1.4.2015

- Tarkoituksena edistää ja ylläpitää hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta.
- Määrittelee sosiaalipalveluiden tuen tarpeeksi myös ” lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeen” (luku 3, 5. mom)
- Määrittää palvelutarpeen arviointia, asiakastyön suunnittelua, yhteistyötä ja omatyöntekijän nimeämistä
- Määrittelee myös työn laadun arviointia ja seuranta

”VANHUSPALVELULAKI”

- 25 §

Ilmoittaminen iäkkään henkilön palveluntarpeesta

”Jos terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö taikka kunnan sosiaalitoimen, alueen pelastustoimen, hätäkeskuksen tai poliisin palveluksessa oleva **on tehtävässään saanut tiedon** sosiaali- tai terveydenhuollon tarpeessa olevasta iäkkästä henkilöstä, joka on ilmeisen kykenemätön vastaamaan **omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan**, hänen on **salassapitosäännösten estämättä ilmoitettava** asiasta viipymättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle...”

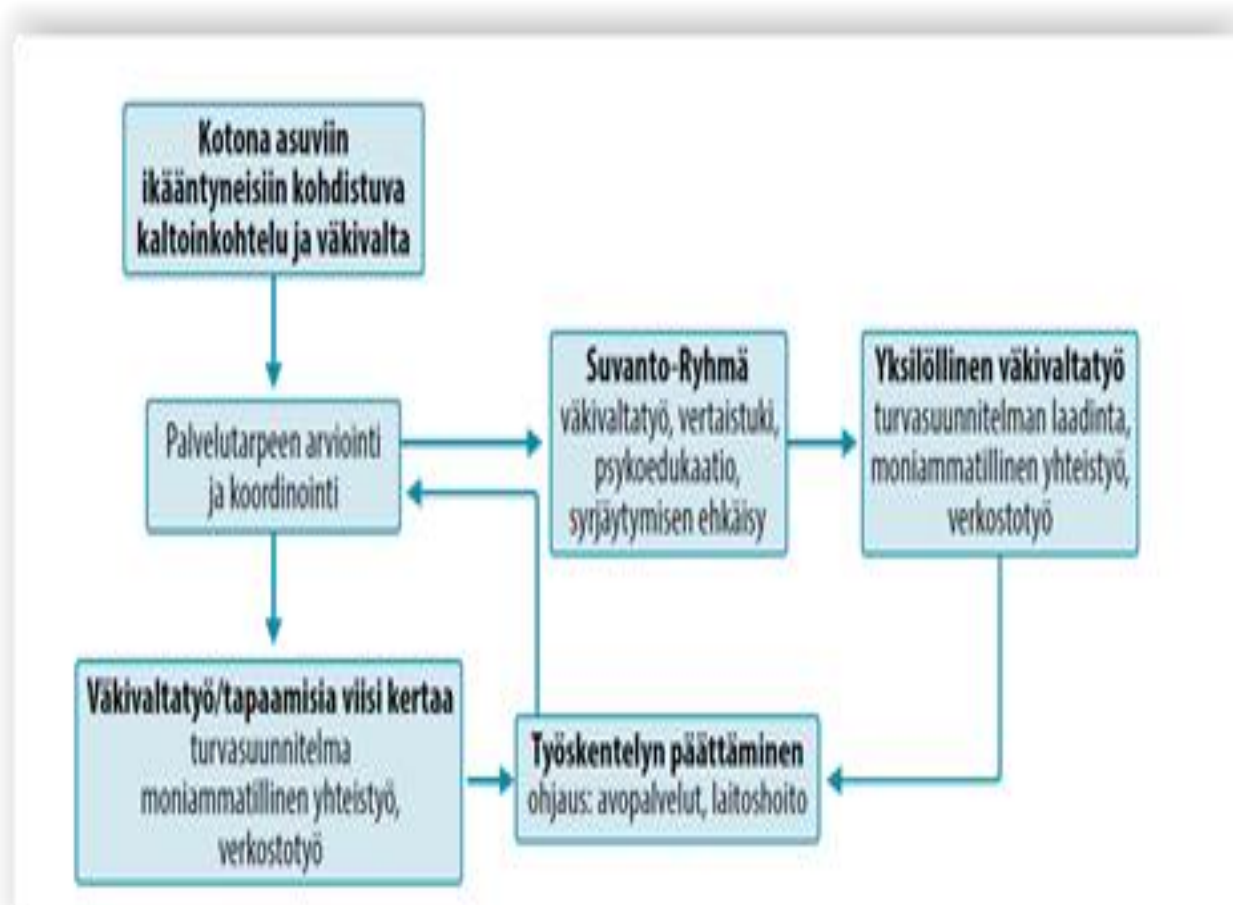
ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUS JA SUOJAAMINEN

- Monien lakien ja eettisten periaatteiden taustalla
- Henkilö on itsemääräävä kun ymmärtää tekojensa seuraukset
- Toimintakykyisyys määräävänä arviona
- Suojelun periaate vaatii riskinarviointia
- Ammatillinen velvoite suojella kuin suojelun tarvetta on

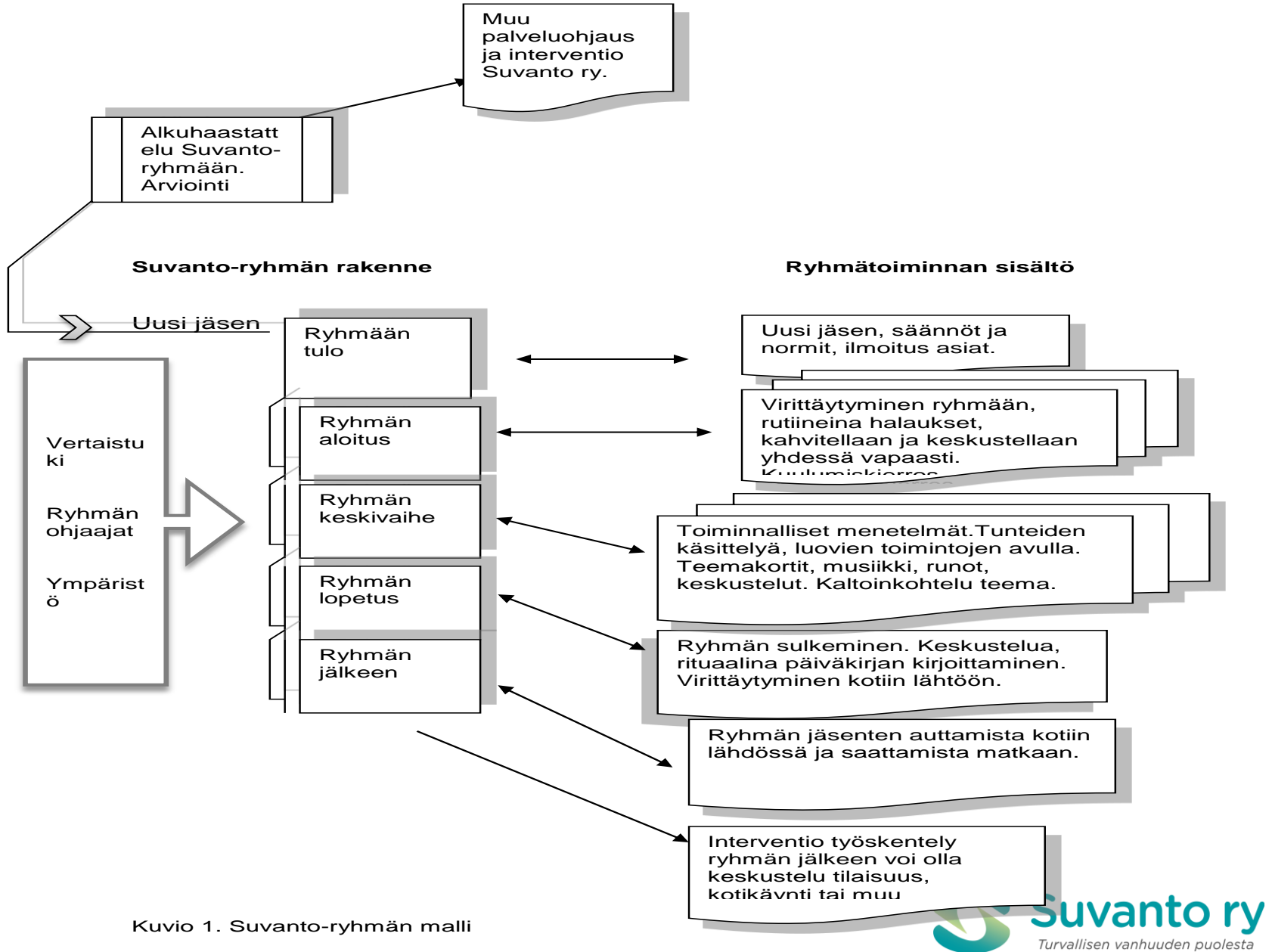

© Turvallisen
vanhuuden puolesta -
SUVANTO RY

1.1 Suvanto-ryhmän mallikaavio

Kuvio 1. Suvanto-ryhmän malli

Hyvä käytäntö-palkinto 2014

Kiitos!

Lisätietoa:

www.suvantory.fi

www.katketytaanet.fi

www.mummonmarkanvartijat.fi

www.voiva.fi

Yhteystiedot:

Päivi Helakallio

Vanhempi suunnittelija

paivi.helakallio@suvantory.fi